

UDENRIGSMINISTERIET

NOTAT til Folketingets Europaudvalg

Status for situationen ved den polske grænse til Belarus

Lukasjenko annoncerede i maj 2021, at Belarus ville åbne grænserne for irregulære migranter mod EU som modsvar på økonomiske sanktioner. Strømmen af migranter er tydeligt orkestreret af Belarus regimet, der har udvidet mulighederne for at få visumfri adgang til landet og faciliteret en markant forøgelse af flyforbindelser fra især Mellemøsten til Belarus. Det vurderes, at Belarus bruger migranterne som en form for hybridt våben mod Polen og EU som modsvar på EU's sanktioner.

Den belarusiske instrumentalisering af migranter skabte i første omgang et øget migrationspres på Litauen. Presset blev gradvist flyttet til grænsen til Polen og eskalerede fra begyndelsen af november, hvor Belarus ændrede sin tilgang ved at transportere markant større grupper af irregulære migranter til grænsen. Det drejer sig om især irakere og afghanere, men også personer fra bl.a. Cameroun og Republikken Congo. De polske myndigheder har i 2021 registreret mere end 37.700 illegale forsøg på at krydse grænsen. Dette tal skal sammenlignes med 120 forsøg i 2020. Af disse var 3.500 forsøg i august, 7.700 forsøg i september, 17.300 forsøg i oktober og 8600 i november. Derudover har Tyskland siden maj oplevet en stigning i antallet af irregulære ankomster med forbindelse til Belarus. I alt har ca. 11.000 irregulære migranter krydset den tysk-polske grænse.

Situationen ved den polsk-belarusiske grænse vurderes imidlertid for nuværende at være stabiliseret, idet der registreres markant færre forsøg på at krydse grænsen end i oktober og november. Det skal bl.a. ses i lyset af EU's diplomatiske ageren i forhold til tredjelande og indførelse af sanktioner overfor Belarus. Derudover er 3.500 irakere blevet returneret i samarbejde med Irak. Situationen vurderes dog fortsat som alvorlig af de polske myndigheder, idet der i polsk optik er tale om en belarusisk hybrid kampagne mod Polen og resten af EU med støtte fra Rusland.

Store dele af den polske grænse blev den 3. september 2021 underlagt undtagelsestilstand i en tre kilometers zone langs grænsen mod Belarus. Den blev indført med henvisning til strømmen af irregulære migranter, samt den fælles russisk-belarusiske militærøvelse Zapad-2021. Ved undtagelsestilstandens udløb den 2. december trådte en ny polsk lov om grænsen i kraft. Loven viderefører elementer fra undtagelsestilstanden og giver indenrigsministeren mulighed for at indføre midlertidig adgangsforbud til grænsen til Belarus, Rusland og Ukraine. Med adgangsforbuddet er det reelt set kun dem, der bor og arbejder i området, beredskabstjenester, politiet, soldater samt personer, der beskæftiger sig med officielle anliggender eller deltager i religiøse handlinger, som har adgang til området. Således forbydes uvedkommende fortsat adgang til zonen i Polen. Det gælder bl.a. medlemmer af civilsamfundet, men også medlemmer af det polske parlament nægtes adgang. Journalister kan i begrænset om-

Dato:
20.12.2021
Sagsnummer:
2021-768
Bilag:

fang og med officiel tilladelse få adgang til grænsen. Det er alene den polske ombudsmandsinstitution, der har fast adgang til grænsezonen, men deres rapporter er ikke offentligt tilgængelige.

Siden august 2021 har Polen arbejdet på at sikre grænsen fysisk med pigtrådshegn og barrierer. Nogle grænseovergange er lukket, mens andre fortsat er åbne for transport. I tillæg hertil har man udkommanderet 15.000 soldater og 2.000 betjente til at bistå grænseværet i bevogtningen af grænsen. Det polske forsvar har endvidere hævet beredskabet for styrkerne i *Territorial Defence Force* (det polske hjemmeværn), og alle soldater i grænseregionerne op til Rusland og Belarus skal kunne mobiliseres inden for seks timer. To bataljoner af hjemmeværnet er blevet indkaldt. Polen har endvidere vedtaget en lov om at bygge en mur på grænsen til Belarus.

Det er Polens klare opfattelse, at man er udsat for et hybridt angreb iværksat af det belarusiske regime med støtte fra Rusland. Angrebet skal i den optik ses i en større regional sikkerhedspolitisk sammenhæng. Opfattelsen af at Polen og EU er udsat for et hybridt angreb deles endvidere i NATO og i EU. Der er i polsk optik således tale om en ekstraordinær situation, idet man anser landet for de facto under angreb. Polen har bl.a. i NATO-regi oplyst, at det belarusiske militær assisterer migranterne, og at der er tæt koordinering mellem Belarus og Rusland. Det er tilsvarende oplyst, at der har været episoder, hvor bevæbnet belarusisk personel har truet med at beskyde polske grænsevagter. Polen fastholder, at man har situationen under kontrol og har derfor ikke anmodet om bistand, hverken bilateralt eller fra Frontex. Polen har imidlertid accepteret bistand fra hhv. UK og Estland, som hver især bidrager med omkring 150 soldater, der reparerer grænsehegn og holder vejnettet ved lige på grænsen til Belarus.

En del af Polens svar på hybridangrebet har været at ændre ”Loven om udlændinge” så de polske grænsemyndigheder og forsvar har fået tildelt ekstraordinære beføjelser. I oktober vedtog man ændringer, der bl.a. lovgiggør de såkaldte ”push backs” af irregulære migranter. Ifølge lovændringerne kan udlændinge, der bliver tilbageholdt efter irregulært at have krydset EU’s ydre grænse ind i Polen, sendes tilbage over grænsen. Migranterne kan desuden få forbud mod indrejse i Schengenområdet i en periode på mellem 6 måneder og 3 år. Loven fulgte en forordning fra 20. august, der gav de polske grænsevagter tilladelse til at returnere enhver udlænding til grænsen.

Eftersom adgangen for bl.a. medier og civilsamfundsorganisationer til grænsen er stærkt indskrænket, er det svært at vurdere, hvordan de irregulære migranter, som det lykkedes at krydse grænsen, reelt håndteres af de polske myndigheder. Polen har, henset til et ønske om at undgå eskalation af konflikten, i et vist omfang sendt signaler om at anvende mindst muligt magt. Samtidigt observeres der anvendelse af magtmidler (vandkanoner og tåregas) på selve grænsen. Ifølge de polske myndigheder anvendes disse magtmidler kun som svar på direkte angreb fra migranterne.

Den polske regering er opmærksom på kritikken af manglende åbenhed om forholdene på grænsen, og man har gjort tiltag for at signalere større åbenhed. Der er lanceret en informations-hjemmeside om forholdene på grænsen, et medicenter, og medierne har med den nye ”Lov om grænsen” fået begrænset adgang.

Der er i det polske samfund (politisk, i medier og hos NGO'er) stor bevågenhed omkring grænseproblematikken og de svære vilkår, som de irregulære migranter befinder sig i. Den polske ombudsmand, Marcin Wiącek, har bl.a. efter et besøg ved grænsen betegnet situationen som en humanitær krise, og har krævet at menneskerettigheder og internationale konventioner respekteres og opfordret til at repræsentanter for medierne får adgang til grænseområdet. UNHCR har opfordret både Polen og Belarus til, som parter til Flygtningekonventionen fra 1951, at ophøre med "push backs", at leve op til deres internationale forpligtelser og give de, der måtte ønske det, adgang til at søge asyl.

Om den nye grænselov har Europarådets Kommissær for menneskerettigheder, Dunja Mijatović, bl.a. udtalt, at den i praksis viderefører kritiske dele fra undtagelsestilstanden, som har en negativ effekt på bl.a. retten til fri bevægelse, retten til fri forsamling og retten til ytringsfrihed. Det er eksempelvis kritisk, at humanitære aktører under den nye lov ikke har en eksplicit ret til at besøge grænseområder, ligesom hun finder adgangen for journalister mangelfuld. For indeværende kender den polske ombudsmandsinstitution til 12 dødsfald blandt migranterne.

Polsk Røde Kors har indgået aftale med det polske grænsevæsen om at yde humanitær bistand nær grænsen. For distribution ind i grænsezonen er Polsk Røde Kors imidlertid afhængig af samarbejdsvillige grænsevagter og lokalbefolkningen. Med aftalen åbnes endvidere op for, at Polsk Røde Kors kan yde medicinsk bistand til migranter. Indtil videre har sådanne besøg ifølge Polsk Røde Kors udelukkende været mulige med den polske ombudsmands hjælp.

Udenrigsministeriet